

"İlle-i gaiye, dai ve muktazi"yi, aralarındaki farklar ile birlikte izah edebilir misiniz?

İlle-i gaiye: Elde edilmesi için çalışılan gaye, maksad ve netice demektir. Üstad'ın tarifi şu şekildedir:

"Vazifeye terettüp eden maslahatlar, semereler, faydalardır ki, ona 'ille-i gaiye' denilir."(1)

Dai: Kelime olarak sebep, muktazi yani; gerekli hale getirmek demektir. Meselâ, yemek yemek, iştihadan gelen bir lezzet, bir iştiyaktır. Onu yemeğe sevk eder. Buna dai denir. İnsanı maksada ve gayeye sevk eden sebep ve vasıtalara da "**dai**"denir.

Muktazi: Kelime olarak *lâzım gelme, gerekme* gibi manalara gelir. **Dai** ile eş anlamlıdır.

Muktazi ve dai; sebep ile sonuç arasındaki gereklilik bağıdır. **İlle-i gaiye ise;** sonuç ve neticedir. Bir başka ifade ile **dai ve muktazi**, elde etme gereksinimidir; **ille-i gaiye ise**, elde edilmek istenen netice ve maksattır.

(1) bk. [Mektubat, On Sekizinci Mektup.](#)